

Zabili ho v Osvětimi, objevili v Amsterdamu

Viktor Ullmann patřil k židovským umělcům, kteří se i v nesnesitelných podmínkách terezínského ghetta snažili udržet kulturní život. Jeho osudy nyní přibližuje výstava v pražském Clam-Gallasově paláci.

Věra Drápelová
redaktorka MF DNES

Skladatel Ullmann začal být objeven teprve desítky let poté, co zahynul v koncentračním táboře Osvětim. Dnes je řazen mezi přední ně-

mecko-židovské autory spojené s Prahou. K jeho nejnámějším dílům patří opera Císař Atlantidy nebo zhudebnění epické básně Rainera Marii Rilka Píseň o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilka. Nedávno vyvolala pozornost i česká premiéra jeho opery Pád Antikrista, kterou uvedlo Moravské divadlo v Olomouci.

Dirigent i knihkupec

Ullmann se narodil 1. ledna 1898 v Těšíně jako syn důstojníka rakousko-uherské armády. Jeho rodina měla židovský původ, ale konvertovala ke katolicismu. Ullmann studoval ve Vídni a později přesídlil do Prahy, kde se stal kapelníkem Nového německého divadla. Jednu sezonu vedl také operu v Ústí nad Labem. Někakou dobu provozoval ve Stuttgartu knihkupectví s litera-

Viktor Ullmann (1898–1944) zahynul v Osvětimi. Foto: archiv

turou pojednávající o duchovní nauce antroposofii, o níž se sám zajímal. Roku 1931 dokonce vstoupil do Antroposofické společnosti ČSR, ručitelem mu byl skladatel Alois Hába, jehož třídu později navštěvoval na Pražské konzervatoři. Ullmann však netušil, že knihkupectví koupil na pokraj bankrotu. Do existenčních, osobních a psychických problémů se v životě dostal víckrát. Po okupaci Československa se mu již nepodařilo emigrovat a v září 1942 byl deportován do Terezína, odkud o dva roky později nastoupil s dalšími umělci cestu do Osvětimi. V transportu byli i dirigent Karel Ančerl a basista Karel Berman, kteří jako jedni z mála přežili.

Novodobý zájem o Ullmanna, ale i další umlčené židovské autory probudilo až roku 1975 uvedení Císaře

Atlantidy v Amsterdamu. Od začátku devadesátých let se jeho díla příležitostně vracejí i na česká jeviště.

Neznámé dopisy z fronty

Autorem výstavy je rakouský režisér Herbert Gantschacher, který se Ullmannem soustavně zabývá. Soustředil se hlavně na dvě etapy jeho života. Představuje ho jako vězně v Terezíně, ale i jako aktivního účastníka bojů první světové války nasazeného na italské frontě.

Před několika lety byly totiž v Berlíně nalezeny dopisy, které Ullmann psal z války své přítelkyni. Jeho zážitky mu podle Gantschachera v Terezíně posloužily jako hlavní inspirační zdroj při kompozici Císaře Atlantidy, který je symbolickým protestem proti válce a násilí.

Výstava potrvá do konce května.